

Rantanen Enni & Siponen Oskari

Sosioekonomisen aseman yhteys koulumotivaatioon

Kandidaatin tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN JA PSYKOLOGIAN TIEDEKUNTA

Luokanopettaja

Kevät 2024

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta

Sosioekonomisen aseman yhteys koulumotivaatioon (Oskari Siponen & Enni Rantanen)

Kandidaatin tutkielma, 34 sivua, 0 liitesivua

Huhtikuu 2024

Tämä kandidaatin tutkielma käsittelee sosioekonomisen aseman yhteyttä lapsen koulumotivaatioon. Tutkielmassamme paneudumme, onko sosioekonomisella asemalla ja sen yhteydellä koulumotivaatioon jopa eriarvoistava vaikutus oppilaisiin meidän koulutuksellisesti tasa-arvoisessa yhteiskunnassamme. Pohdimme koulumotivaation, sosioekonomisen aseman sekä lisäksi paljon tutkitun koulumenestyksen yhteyttä. Lapsen sosioekonominen asema määritellään hänen vanhempiansa kautta ja avaamme käsitettä vanhempien tulojen, ammattiaseman sekä koulutustausta kautta. Koulumotivaatiota avaamme sisäisen ja ulkoisen motivaation kautta.

Tutkielma on tyypiltään kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Aineisto kokonaisuudessaan koostuu kasvatustieteellisestä, psykologisesta sekä sosiologisesta tutkimuksesta ja kirjallisuudesta. Tietojen keräämiseen olemme käyttäneet muun muassa Finna.fi-palvelua sekä Google Scholaria. Aineiston valikoimme arvioiden sen käyttökelpoisuutta tapauskohtaisesti julkaisuvuotta rajaamatta.

Kirjallisuudesta suorasti ja epäsuorasti yhdistellen paikansimme lapsen sosioekonomisella asemalla olevan yhteyttä koulumotivaatioon. Pitkäkantoiset vaikutukset koulumotivaatioon alkavat jo varhaislapsuudessa ja kulkevat mukana aina koulutuksen eri askelmiin. Perheiden erilaiset kasvatuskäytännöt, sekä kyky tukea lapsia henkisesti ja konkreettisesti vaihtelevat eri sosioekonomisista lähtökohdista tulevien lasten välillä. Tämä vaikuttaa olennaisesti muun muassa oppilaan omaksuttuihin oppimisstrategioihin, itsetuntoon ja sitä kautta myös oppilaan koulumotivaatioon ja koulumenestykseen. Yhteiskunnallisella tasolla pyritään tasoittamaan oppilaiden lähtötasoeroja muun muassa kohdentamalla tukea varhaiskasvatukseen.

Aihetta tulisi ehdottomasti tutkia lisää, sillä koulumotivaatio on yksi merkittävä tekijä paljon tutkitun sosioekonomisen aseman ja koulumenestyksen välillä. Erityisesti nuorten aikuisten haastattelut voisivat antaa arvokasta tietoa.

Avainsanat: kotitausta, koulumenestys, koulumotivaatio, sosioekonominen asema

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Tutkimuksen toteutus	7
2.1	Tutkimuskysymykset perusteluineen	8
2.2	Tiedonhaku.....	9
3	Sosioekonominen asema ja sen lähikäsitteet	10
3.1	Sosioekonominen asema ja sen osa-alueet.....	10
3.1.1	<i>Koulutus</i>	12
3.1.2	<i>Ammattiasema</i>	12
3.1.3	<i>Tulot</i>	13
3.2	Lähikäsitteet	13
3.3	Sosioekonominen asema lapsen näkökulmasta.....	13
4	Koulumotivaatio käsitteenä	15
4.1	Koulumotivaatio	15
4.2	Sisäinen koulumotivaatio	15
4.3	Ulkoinen koulumotivaatio.....	16
5	Sosioekonomisen aseman yhteys koulumotivaatioon	17
5.1	Menestyksestä motivaatioon	18
5.2	Henkilökohtaiset ominaisuudet	18
5.3	Fyysinen ympäristö	20
5.4	Sosiaalinen vuorovaikutus.....	21
6	Pohdinta ja johtopäätökset	24
6.1	Yleiset johtopäätökset	24
6.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	26
6.3	Jatkotutkimusideat.....	27
	Lähteet	29

1 Johdanto

Koulutuksesta ja suomalaisesta koulutusjärjestelmästä on vuosisadan aikana muodostunut meidän yhteiskuntamme keskeinen tukipilari, sekä ihmisten elämää läpileikkaava itsestäänselvyys. Koulutuksessa on pyritty kaikin keinoin poistamaan sosiaalisen alkuperään kytkeytyvien koulutusmahdollisuuksien eriarvoisuus, kuitenkin edes pohjoismaissa tässä ei ole täysin onnistuttu (Antikainen ym., 2021). Tutkimuksessamme paneudumme aikaisempaan kirjallisuuteen ja kirjallisuuskatsauksessa pohdimme yhteiskunnallisesta näkökulmasta eriarvoisuuteen ja sen tuomiin suoriin ja epäsuoriin vaikutuksiin koulumotivaatioon ja sen myötä koulussa suoriutumiseen. Omat kokemuksemme on suomalaisesta yhteiskunnasta ja koulutusjärjestelmästä, mutta nostamme esiin lähteiden myötä myös globaalia näkökulmaa.

Tutkimuksessamme selvitämme oppilaan sosioekonomisen aseman yhteyttä koulumotivaatioon. Michaelin ja Kyriakidesin (2023) mukaan lapsen sosioekonominen asema määritellään perheen kautta. Mittareina toimivat vanhempien ammattiasemaa, vanhempien tulot sekä vanhempien koulutustausta. Aiempaa tutkimusta sosioekonomisen aseman yhteydestä oppilaan koulumotivaatioon löytyy niukasti, mutta useissa koulumenestystä koskevissa tutkimuksissa myös motivaatiota on sivuttu. Sosioekonomisen aseman ja koulumotivaation yhteys ei siis ole tyhjiö tutkimuksen kentällä, mutta selvästi se jää koulumenestyksen varjoon.

Oppimiseen tarvitaan tahtoa ja oppimismotivaation merkitys tulee korostumaan tulevaisuuden koulutuksessa entisestään (Järvenoja ym., 2018; Salmela-Aro, 2018). Koulu tehtävineen vaatii oppilaalta tiedollisten taitojen lisäksi halua ja kykyä ottaa vastuuta omasta oppimisesta. Motivaatio rakentuu oppijan omissa tulkinnoissaan, sekä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toisten oppijoiden kanssa (Järvenoja ym., 2018). Motivaatio ei ole yksiselitteinen asia ja siksi tulemmekin tarkastelemaan koulumotivaatiota sisäisen ja ulkoisen motivaation näkökulmista. Sisäiseen sekä ulkoiseen motivaatioon eräänä suurena tekijänä on kotitausta. Erilaisilla kodeilla voi olla erilaisia odotuksia koulun suhteen. Myös kodin arvostus koulua kohtaan vaihtelee, sekä kotoa voi saada erilaisia malleja koulunkäynnin suhteen.

Vaikkakin kotitaustan vaikutus nuorten koulutuspolun määrittelyyn on Suomessa heikentynyt, silti korkeammin koulutetuiden vanhempien lapset ovat silti todennäköisemmin päätyvässä korkeakouluopintoihin muihin verrattuna. Korkeasti koulutetut vanhemmat siirtävät todennäköisemmin lapsilleen positiivisia arvoja koulutusta kohti ja he näkevät sen myös

tärkeämpänä. Korkeasti koulutetut vanhemmat ovat myös kyvykkäämpiä auttamaan lapsiaan koulutehtävien kanssa (Antikainen ym., 2021; Marks ym., 2000).

Selvitimme, että oppilaan koulumotivaatio voi olla yksi merkittävistä tekijöistä juuri sosioekonomisen aseman ja paljon puhutun koulumenestyksen välillä. Olkinuoran ja Lehtisen (1984) mukaan voidaan pitää erittäin todennäköisenä, että oppilaan kokema mielekkyys ja omaksutut oppimisstrategiat akateemisia tehtäviä kohtaan vaihtelevat eri sosiaaliluokista tulevien lasten välillä ja vaikuttavat motivaatiotekijöinä oppilaan menestykseen koulussa. Tarkastelemme sosioekonomisen aseman ja koulumotivaation yhteyttä motivaatiota säätelevien tekijöiden kautta, jotka suorasti tai epäsuorasti liittyvät oppilaan sosioekonomiseen asemaan. Näitä tekijöitä ovat oppilaan henkilökohtaiset ominaisuudet, fyysinen ympäristö ja sosiaalinen vuorovaikutus.

2 Tutkimuksen toteutus

Kandidaatintutkielmamme on tyypiltään kuvaileva kirjallisuuskatsaus tarkemmin vielä yleiskatsauksen muotoa. Se on yleisimmin käytetty tyyppi kirjallisuuskatsauksista ja sitä voisi luonnehtia yleiskatsaukseksi ilman tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä (Salminen, 2011). Yleisesti käytetyssä kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa käytettävät aineistot ovat kooltaan laajoja ja aineistojen valintaa eivät rajaa metodiset säännöt. Pystymme tutkimaan ilmiötämme laaja-alaisesti ja tarvittaessa luokittelemaan tutkittavan ilmiön ominaisuuksia. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen yleiskatsauksen tapa on väline tiivistää aiempaa tutkimusta ja tuottaa ytimekäs ja johdonmukainen yhteenveto (Salminen, 2011). Rhoades ja Ellen (2011) mainitsevat myös tutkimukseen kerättävän tiedon tiivistämisen lisäksi sen kriittisen arvioinnin. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus menetelmänä voidaan jäsentää neljään osaan: 1) tutkimuskysymyksen muodostaminen, 2) aineiston valitseminen, 3) kuvailun rakentaminen ja 4) tuotetun tuloksen tarkasteleminen. Vaikkakin prosessin tiivistäisi neljään vaiheeseen, todellisuudessa kuvaileva kirjallisuuskatsauksen vaiheet rakentuvat päällekkäin suhteessa toisiinsa (Kangasniemi ym., 2013). Tutkielmamme hahmottelee myös mainittua jäsenystä, mutta emme rakenna tietoisesti sen varaan kokonaisuuttamme. Kokonaisuudessaan kirjalliset katsaukset eivät niinkään tuota uutta tietoa vaan auttavat hahmottamaan olemassa olevan tiedon sisältöä, löydöksiä ja mahdollisia aukkoja kyseisellä tutkimusalueella (Salminen, 2011; Rhoades ja Ellen, 2011).

Kandidaatin tutkielmamme toteutus perustuu kanssatutkijuuden periaatteisiin. Kanssatutkimus on tutkimuksen ja tiedontuotannon lähestymistapa, joka pyrkii moninäkökulmaisuuuteen. Tärkeää kanssatutkijuudessa on, että tutkijat suhtautuvat toisiinsa tasa-arvoisina tutkimuskumppaneina. Kanssatutkimuksellisen prosessin avain on eletty elämä ja siitä nouseviin kokemuksiin nojaavan moninäkökulmaisen tietämisen tunnustaminen (Kulmala ym., 2023). Tutkielmaa varten pohdimme yhdessä elämiämme ja miten ne voivat näkyä tutkimusprosessissa ja miten voimme auttaa avaamalla ajatuksiamme toisillemme. Auttaminen on parhaimmillaan vastavuoroisena, jolloin molemmat sekä antavat että saavat toisiltaan ja kehittävät yhdessä toimintaansa niin, että toiminnasta tulee yhä tehokkaampaa, laadukkaampaa ja tuloksekkaampaa (Hallamaa, 2017).

2.1 Tutkimuskysymykset perusteluineen

Kandidaatin tutkielmamme keskittyy tarkastelemaan sosioekonomisen aseman yhteyttä koulumotivaatioon. Huomasimme, että koulun kontekstissa sosioekonomisen aseman yhteyttä on tutkittu paljon, mutta ei motivaation näkökulmasta niinkään. Aiemmissä tutkimuksista esimerkiksi Lanaksen ja Kiilakosken (2022) mukaan tutkimuksissa on todettu sosioekonomisella asemalla olevan yhteys oppilaan motivaatioon opiskella luonnontieteitä, sekä kokea minäpystyvyyden tunnetta. Muut tutkimukset ovat keskittyneet pääosin sosioekonomisen aseman ja koulumenestyksen yhteyteen. Näiden tehtyjen tutkimusten perusteella on selvää, että korkeammin koulutettujen vanhempien lapset menestyvät koulussa muita paremmin (esim. Kiilakoski ym., 2022; Marks ym., 2000). Tutkimuksissa on sivuttu myös motivaatiota, mutta usein näkökulma sitoutuu yhteen menestyksen kanssa. Tässä tutkimuksessa haluamme tehdä päin vastoin ja keskittyä motivaatioon menestyksen sijaan. Olkinuora ja Lehtinen (1984) mukaan voidaan pitää erittäin todennäköisenä sitä, että psykologiset mielekkyyden kokemukset vaihtelevat eri sosioekonomisista taustoista tulevien lasten välillä ja vaikuttavat motivaatiotekijöinä oppilaan oppimisstrategioihin ja sitä kautta oppimisen tasoon, sekä koulumenestykseen. Haluamme erityisesti tarttua tähän näkökulmaan ja selvittää mitä sosioekonomisen aseman ja koulumenestyksen välillä tapahtuu. Lähtökohtaisesti tutkimuskysymyksemme yhdistää monta maailmaa tutkimuksen kentällä, se haluaa vastata kasvatustieteelliseen kysymykseen kasvatopsykologisten ja kasvatussosiologisten tutkimusten kautta. Oppimismotivaatio yhdistää kasvatustieteellisen oppimisen tutkimuksen ja kasvatopsykologisen motivaatiotutkimuksen. Kun tähän lisätään tarkasteltavaksi sosioekonomisen tausta, olemme myös kasvatussosiologisella tutkimuksen kentällä. Kaikessa mielenkiintoisuudessaan asetelma on haastava, mutta yritämme yhdistää näitä maailmoja ottamalla kaikista näkökulmaa tarkasteltavaksi.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Kuinka sosioekonomisen aseman taustatekijät vaikuttavat oppilaan koulumotivaatioon ja sen kehitykseen?
2. Millainen yhteys on lapsen sosioekonomisen asemalla, koulumotivaatiolla ja koulumenestyksellä?

Tutkimuksen tavoitteena on syventää ymmärrystä siitä, miten taustatekijät voivat vaikuttaa opiskelijoiden koulumenestykseen ja oppimismotivaatioon. Tutkimuskysymyksien asetelussa pyrimme jättämään väljyyttä sen ympärille, jotta voimme lähestyä sitä monitasoisesti.

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymys voi olla muotoiltu kysymyksenä, joka mahdollistaa tietyn ilmiön tarkastelun eri näkökulmista tai tasoilta. Tutkimuskysymyksen on oltava riittävän selkeä ja rajattu, jotta tutkimus voidaan toteuttaa syvällisesti ja menestyksekkäästi. Toisaalta tutkimuskysymys voi olla myös avoimempi, antaen mahdollisuuden monipuolisiin näkökulmiin ilmiön tarkastelussa (Kangasniemi ym., 2013). Tarkoituksenamme on tarkastella tässä tutkielmassa erityisesti peruskouluikäisiä oppijoita suomalaisessa koulukontekstissa, mutta käytämme lähdemateriaalina myös kansainvälisiä tutkimuksia sekä kirjallisuutta, joten emme voi tyypistää johtopäätöksiä vain suomalaiseen kontekstiin.

2.2 Tiedonhaku

Tiedonhakuun käytimme tietokantoina muun muassa ”Finna.fi” palvelua ja esimerkiksi sieltä löytyviä kasvatustieteiden perusteoksia. Tutkimusartikkeleita ja muuta tutkimukseen liittyvää kirjallisuutta olemme hakeneet pääosin Google Scholarin avulla.

Hakusanayhdistelmiä, joita käytimme kirjallisuuden etsimiseen oli muun muassa (socio-economic* OR socioeconomic* OR SES OR ”social background” poverty OR income OR low-income) AND (”school motivation” OR ”learning motivation” OR ”academic motivation” OR ”academic engagement” OR ”academic achievement” OR ”academic performance”). Emme tiedonhaussa rajanneet julkaisuvuotta mitenkään, vaan harkitsimme aineiston käyttökelpoisuuden tapauskohtaisesti. Kumpaakin käsitettä sosioekonominen asema sekä motivaatio ja niiden alakäsitteitä on tutkittu paljon. Kävimme kirjallisuutta läpi paljon ja hyödynsimme muun muassa strategiaa, jossa kävimme läpi jo hyödynnettyjen lähteiden lähdeluetteloita. Lähdekirjallisuuden niukkuus ei itsessään ollut ongelma, ennemmin tarkasti meidän tutkimuskysymyksiämme käsittelevä aineisto oli vaikeammin löydettävissä.

3 Sosioekonominen asema ja sen lähikäsitteet

Läpi historian koulutus on ollut keskeinen osa yhteiskuntaa. Samaan aikaan se on ollut myös ylellisyys, joka on kuulunut yläluokkaan kuuluville ryhmille. Teollistumisen myötä vauraammat maat ovat voineet tarjota koulutusta kaikille. Kuitenkin vanhempien sosioekonomisella asemalla ja taloudellisella tilanteella on ollut ja on edelleen vaikutus lasten koulutusmahdollisuuksiin.

Sosioekonominen asema alakäsitteinen on suuri kokonaisuus. Pyrimme määrittelemään käsitettä ja osittain myös sen alakäsitteitä kuten huono-osaisuus ja yhteiskuntaluokat sekä niihin kaikkiin liittyvä sosiaalinen eriarvoisuus siten, että käsitteet tukevat tutkielman tarkoitusta.

3.1 Sosioekonominen asema ja sen osa-alueet

Sosioekonomista asemaa on tutkimuksessa käytetty moninaisesti sekä käsitteen sijasta on käytetty myös muita lähikäsitteitä, esimerkiksi sosiaaliluokka, sosiaalinen kerrostuneisuus, sosiaalinen epätasa-arvo, sosiaalinen status ja sosioekonominen status. Käsitteitä käytetään tutkimuksessa vaihdellen, vaikkakin niillä on erilaiset teoreettiset perustat ja siten myös tulkinnat (Galobardes ym., 2007). Tässä tutkielmassa keskitymme ennen kaikkea sosioekonomisen aseman käsitteeseen, sillä näemme sen palvelevan parhaiten tutkielmaa. Sosioekonominen asema on laajalti tunnettu käsite, mutta siitä ei ole vielä yksimielisyyttä sen määritelmästä ja mittareista. Aikaisemmin määriteltiin, että sosioekonominen asema on perheen tai yksilön suhteellinen asema sosiaalisessa järjestelmässä, jossa yksilöt on sijoitettu niiden mahdollisuuksien tai kontrollin perusteella varallisuuteen, valtaan ja asemaan (Michael ja Kyriakides, 2023). Myös Tilastokeskuksen (1989) verraten vanha hahmotelma sosioekonomisesta asemasta on samankaltainen. Sen mukaan sosioekonominen asema koostuu monista erilaisista tekijöistä, koska yksittäinen luokitus ei huomioi kaikkia niitä seikkoja, jotka vaikuttavat henkilön asemaan yhteiskunnassa. Tähän luokitteluun sisältyy tekijöitä kuten henkilön elämäntilanne, ammatti ja asema työelämässä sekä työn luonne. Lisäksi otetaan huomioon toimiala ja institutionaalinen sektori. Michael ja Kyriakidesin (2023) tuovat esiin tuoreemman näkemyksen siitä, kun käyttöön otettiin pääoman käsite, joka korostaa sosiaalisten suhteiden merkitystä yksilöiden sosiaalisessa asemassa yhdistettynä aineellisiin ja aineettomiin ominaisuuksiin. Pääoman käsite ehkä parhaiten ilmentää sitä, mitä psykologit tällä hetkellä ymmärtävät sosioekonomisella asemalla. Pääoma (resurssit, varallisuus) on tullut suosituksi tavaksi ajatella sosioekonomista asemaa, koska pääsy taloudelliseen pääomaan (materiaaliset

resurssit), inhimilliseen pääomaan (aineettomat resurssit, kuten koulutus) ja sosiaaliseen pääomaan (resurssit, jotka saavutetaan sosiaalisten yhteyksien kautta) voidaan suoraan liittää prosesseihin, jotka vaikuttavat suoraan hyvinvointiin (Bradley ja Corwyn, 2002).

Sosioekonomisen aseman määrittely on vaikeaa yksiselitteisesti. Käsite oli keskeinen osa tutkimusta, jossa tarkasteltiin, mitä voidaan oppia aloittaessaan projektin, joka keskittyy sosioekonomisen aseman tutkimukseen. Tutkimuksessa analysoitiin psykologien tapoja määrittellä ja mitata sosioekonomista asemaa vuosien 2000 ja 2019 välillä APA-lehdissä julkaistuissa artikkeleissa. Tulosten perusteella nykyisten käytäntöjen pohjalta sosioekonomisen aseman tutkiminen näyttää olevan haastavaa, sillä määritelmät ja indikaattorit vaihtelevat moninaisesti, mikä vaikeuttaa tulosten tulkintaa (Antonopolis, 2023).

Syventyessä kirjallisuuteen sosioekonomisesta asemasta huomasimme, että eri tutkimuksissa toistuu usein kolme saamaa indikaattoria: koulutustaso, ammatillinen asema sekä tulot, joiden mukaan sosioekonomista asemaa määritellään, mitataan ja tulkitaan (Chen ym., 2022; Twenge ja Cambell, 2022). Antonopolis (2022) esittää tutkimuksessaan, että vaikka nykyiset suositukset kannustavat yksittäisten sosioekonomisen aseman indikaattoreiden käyttöä kokonaisindeksien sijaan, tämä lähestymistapa herättää kysymyksiä indikaattoreiden keskinäisestä vaihdettavuudesta, mikä edelleen korostaa tarvetta selkeyttää, miten sosioekonomista asemaa tulisi mitata ja tulkita tutkimuksissa. Twenge ja Cambell (2022) perustelevat että, vaikkakin nämä indikaattorit ovat erillisiä ja erilaisia, ne ovat usein keskenään korreloituneita. Esimerkiksi ammatit, joilla on korkeampi status, tarjoavat yleensä suurempia palkkoja kuin ne, joilla on alhainen status. Tärkeämpää on, että nämä indikaattorit voidaan sisällyttää samaan teoreettiseen viitekehykseen, joka mittaa sosiaalista luokkaa ja sosiaalista asemaa (Chen ym., 2022; Twenge ja Cambell, 2022)

Tutkimuksessa käsittelemme sosioekonomisen asemaa kolmen sen osa-alueen mukaan. Vaikka yleisesti hyväksytään, että tulot, koulutus ja ammatti yhdessä kuvaavat sosioekonomista asemaa paremmin kuin yksittäiset indikaattorit, ei ole yksimielisyyttä siitä, miten nämä indikaattorit tulisi parhaiten yhdistää ja miten niitä tulisi käyttää tutkimuksissa. Myös eri indikaattorien merkitys ja yhteys lapsen tuloksiin voi vaihdella eri yhdistelmissä ja eri väestöryhmissä. Lisää tutkimusta tarvitaan selvittämään näitä kysymyksiä (Bradley ja Corwyn, 2002). Tässä tutkielmassamme avaamme näitä kolmea indikaattoria hieman tarkemmin.

3.1.1 Koulutus

Koulutus ja koulussa menestyminen on yksi sosioekonomisen aseman osa. Vanttaja (2000) tutkimuksessa lukiossa menestyneet sijoittuvat työelämässä useimmiten ylempiin toimihenkilötehtäviin. Hänen mukaansa laudaturylioppilaat sijoittuvat tulovertailussa varsin korkealle muuhun väestöön nähden. Pöyliön ja Erolan (2015) mukaan, koulutus on kaikissa kehittyneissä yhteiskunnissa tärkein eri asemiin jakautumista selittävä tekijä. Parempi ja korkeampi koulutus näyttää siis johtavan korkeampaa sosioekonomiseen asemaan. Koulutus on myös vahvasti periytyvää vanhemmilta lapsille. Korkeammin koulutetut vanhemmat todennäköisemmin antavat lapsilleen positiivisempia arvoja koulutukseen nähden ja näkevät sen tärkeämpänä. Korkeasti koulutetut vanhemmat ovat myös kyvykkäämpiä auttamaan lapsiaan koulutehtävien kanssa (Marks ym., 2000). Koulutustason periytyessä voisi ajatella paremmasta sosioekonomisesta asemasta tulevalla lapsella olevan ikään kuin etumatka koulutuksen suhteen.

3.1.2 Ammattiasema

Perinteisesti sosioekonomista asemaa on määrittänyt perheen isän ammattiasema, tämä osoittaisi, että perheen äidin ammattiasema ei ole yhtä tärkeässä roolissa. Myöhemmin 1970-luvulla tätä perinteistä teoriaa vastaan on hyökätty ja argumentoitu että naisten ammattiasemalla on yhtä suuri merkitys sosioekonomiseen asemaan. Lanaksen ja Kiilakosken (2022) mukaan tuoreissa tutkimuksissa on ilmennyt, että nimenomaan äidin koulutustaso selittää oppilaiden koulumenestystä. Toisaalta voidaan myös nähdä että perheen vanhempi, joka on paremmassa ammattiasemassa määrittelee koko perheen sosioekonomisen aseman (Marks ym., 2000).

Ammattiaseman arvottaminen tutkimuksessa ei ole yksiselitteistä. Yksi keino ammattiaseman määrittelemiseen ja tutkimuksessa hyödyntämiseen on arvottaa ammattiasema niiden arvostuksen tai sosiaalisen aseman perusteella. Ammattiaseman arvostus korreloi yleensä tulotason ja koulutuksen kanssa, vaikka poikkeuksia on useita kuten papit (korkea arvostus, matalat tulot) tai kirjastonhoitajat (korkea koulutus, mutta suhteellisen matalat tulot) (Marks ym., 2000).

3.1.3 Tulot

Tulot ovat usein merkittävästi yhteydessä yksilön ammattiasemaan ja koulutukseen. Koulutus on vahva vaikutin tulevaisuudessa yksilön työllistymiseen ja ammatilliseen asemaan sekä sen myötä luonnollisesti tulojen määräytymiseen. Tuloja voidaan mitata esimerkiksi laskemalla talouden bruttotulot ja jakamalla sen henkilömäärällä, jotka ovat riippuvaisia näistä tuloista (Marks ym., 2000). Toisaalta Lynch ja Kaplan (2000) ottavat esiin laajemmin näkökulman varallisuus - käsitteen kautta. Kokonaisuutena heidän mukaansa varallisuuteen voisi laskea muun muassa asuntojen, autojen, sijoitusten, perinnön, eläkeoikeuksien, likvidien ja ei-likvidien varojen arvon. Tulot ovat kuitenkin sosioekonomisen aseman mittareista helpoiten mitattava sen selkeiden numeraalisten arvojen ansiosta (Marks ym., 2020; Lynch ja Kaplan, 2000).

3.2 Lähikäsitteet

Sosioekonomisen asemaa tarkasteltaessa avaamme käsitettä myös esimerkiksi sosiaalisen eriarvoistumisen eri muodoilla ja huono-osaisuuden näkökulmasta. Sosiaalisen eriarvoistumisen kolme keskeisestä ilmenemismuotoa ovat koulutus, yhteiskuntaluokat ja tulot. Nämä kolme eriarvoisuuden ilmentymää korreloivat keskenään. Samalla ne myös kuvastavat sosiaalista eriarvoistumista eri keinoin (Erola ja Räsänen, 2014). Huono-osaisuus on kokonaisuudessaan valtava käsite ja se koskettaa samalla aikaa useampaa elämän eri osaluuetta. Huono-osaisuus määrittyy usein sosiaalisten, terveydellisten ja taloudellisten hyvinvointivajeiden kautta. Huono-osaisen yksilön resurssit ovat rajalliset ja hänellä on vaikea muuttaa näitä vajaita resursseja hyvinvoinniksi (Hakovirta ja Kallio, 2020). Sosioekonomista asemaa tutkiessa muun muassa nämä lähikäsitteet tulivat usein vastaan.

3.3 Sosioekonominen asema lapsen näkökulmasta

Lapsen sosioekonominen asema määritellään perheen kautta. Mittareina lasten sosioekonomisen aseman määrittämiseen käytetään vanhempien ammattiasemaa, vanhempien tuloja sekä vanhempien koulutustaustaa. Suotuisa yhdistelmä näitä kolmea komponenttia liittyy usein etuoikeuteen (Michael ja Kyriakides, 2023). Lapsi, joka on syntynyt pienituloiseen, yksinhuoltaja perheeseen, jonka vanhempi on matalasti koulutettu, kokee elämän hyvin

erilaisena kuin lapsi, joka syntyy hyvätuloiseen, kahden korkealle koulutetun vanhemman perheeseen (Organization for Economic Cooperation and Development, 2017). Perhe, johon lapsi syntyy voi osittain määritellä lapsen tulevaisuutta. Perheen pienituloisuus voi vaikuttaa lasten syrjäytymiseen, ryhmästä sulkemiseen ja kiusaamiseen (Lammi ja Salmi, 2014). Paremmasta sosioekonomisesta asemasta tuleva lapsi tutkimusten mukaan suoriutuu paremmin koulutehtävissä ja saavuttaa parempia tuloksia koulumaailmassa (Marks ym., 2000). Tähän voi olla Sewell ja Shah (1967) mukaan syynä alemmasta sosioekonomisesta asemasta tulevien vanhempien kyvykkyyden ja halukkuuden auttaa, tukea ja rahoittaa lapsen koulunkäyntiä. Heidän mukaansa edellä mainitut syyt ovat osatekijä siinä, minkälaisen koulutuksen lapsi saa itselleen, sekä saako lapsi maksimoitua hänen potentiaalista lahjakkuuttaan. Myöhemmin paneudumme tarkemmin siihen, miten sosioekonominen asema näkyy muun muassa lapsen koulumotivaation ja -menestyksen kannalta.

4 Koulumotivaatio käsitteenä

Tutkimuksessamme koulumotivaatio käsittelee motivaatiota koulun kontekstissa. Ruohotien (1998) mukaan motivaatiolla tarkoitetaan käyttäytymistä virittävää ja ohjaavaa tilaa. Nykyään motivaation ajatellaan rakentuvan elinympäristölle asetetuista merkityksistä ja tavoista toteuttaa henkilökohtaisia halujaan (Feldt ja Metsäpelto, 2009). Motivaation kantasana on motiivi, ja motivaatiolla tarkoitetaan motiivien aiheuttamaa tilaa. Motiiveilla viitataan yleensä muun muassa tarpeisiin, haluihin, sisäisiin kannustimiin, sekä suhtautumiseen palkkio- ja rangaistusjärjestelmään (Ruohotie, 1998).

4.1 Koulumotivaatio

Lerkkasen ja Pakarisen (2018) mukaan koulumotivaatio on oppilaan henkilökohtainen panos ja kiinnostus oppimista, sekä koulua kohtaan, sekä koulussa tapahtuvien asioiden kokemista mielekkäiksi, tärkeiksi ja hyödyllisiksi. Salmela-Aro (2018) määrittelee oppimismotivaation toimijuudeksi, pystyvyydeksi ja merkityksellisyyden tunteeksi. Keskeistä oppimismotivaatiolle on kyky muodostaa selkeitä ja merkityksellisiä tavoitteita. Tärkeää on myös työskentely muiden kanssa näkemyseroista huolimatta, hyödyntämättömien mahdollisuuksien löytäminen, sekä ratkaisujen tunnistaminen isojen haasteiden kohdalla. Koulumotivaatio on myös yhteydessä tärkeisiin tulevaisuuden taitoihin. Keskeisiä oppimismotivaation taitoja ovat taito luoda uutta arvoa maailmaan, ottaa vastuuta ja sovitella, jotta tulevaisuuden maailma voi pysyä tasapainossa ja selvitä vastoinkäymisistä. Oppimistilanteessa on erityisen tärkeää kokea onnistumisen ja edistymisen kokemuksia, kun oppija kokee merkityksellisyyttä hän jaksaa ponnistella omien tavoitteidensa eteen kokien iloa, kun taas merkityksettömyys ajaa oppijan loppuun ja tekee lopulta kyyniseksi (Ruohotie ja Peltonen, 1992; Salmela-Aro, 2018).

4.2 Sisäinen koulumotivaatio

Ruohotien (1998) mukaa sisäistä motivaatiota tarkastellessa syyt motivoitumiseen ovat sisäisiä, sekä kestoaltaan pitkäaikaisia. On tyypillistä, että sisäistä motivaatiota herättävät kannusteet ovat oppilaalle pysyviä; oppilas työskentelee tavoitetta kohti toteuttaakseen ja kehittääkseen itseään (Ruohotie, 1998). Peltosen ja Ruohotien (1992) mukaan sisäiset motivaatiotekijät selittävät sen kuinka paljon oppilas käyttää energiaa oppimistehtävään ja kuinka intensiivisesti hän tehtävään keskittyy. Oppijan motivaatio syntyy viime kädessä hänestä itsestään. Aunolan (2018) mukaan yksi hengittää koulutehtäviä varten, toinen pitää koulua kavereita ja välitunteja lukuun

ottamatta ajanhukkana ja kolmas kokee epävarmuutta tai jopa pelkoa. Nämä odotukset ja ennakoinnit, sekä näkemys itsestä oppijana vaikuttavat siihen, miten haasteiden edessä toimii ja minkälaiseksi oppimismotivaatio kouluvuosien aikana kehittyy. Näiden ajattelutapojen ja kiinnostuksen kohteiden taustalla on oppilaan synnynnäinen temperamentti ja aiemmat oppimiskokemukset (Aunola, 2018).

4.3 Ulkoinen koulumotivaatio

Oppijan motivaatioon koulua kohtaan voi vaikuttaa myös ulkopuolelta ja silloin puhumme ulkoisesta motivaatiosta. Ruohotien (1998) mukaan ulkoinen motivaatio on ympäristöstä riippuvainen, sekä lyhytaikainen. Oppija tavoittelee ulkopuolelta jatkuvasti kannusteita, joiden tavoitteena on esimerkiksi yhteenkuuluvuuden tai turvallisuuden tunne (Ruohotie, 1998). Aunolan mukaan keskeinen merkitys koulumotivaatiolle on kasvuympäristön odotuksilla, asenteilla, arvostuksilla, palautteella ja toimintatavoilla. Kasvuympäristön odotukset rakentuvat usein vanhempien omien oppimiskokemusten ja kouluhistorian pohjalta. Nämä omat kokemukset voi vaikuttaa muun muassa siihen, miten vanhemmat odottavat lapsensa tietyissä oppiaineissa suoriutuvan, mitkä he kokevat lapsensa vahvuuksiksi ja minkälaista palautetta he lapsilleen antavat onnistumis- ja epäonnistumistilanteissa. Tutkimusten perusteella on näyttöä siitä, että vanhempien näkemykset lasten taidoista ja kyvyistä oppia, vaikuttavat lapsen näkemykseen oppijana henkilökohtaistakin kokemusta enemmän. Myönteiset odotukset lapsen oppimisesta ja kyvyistä vaikuttavat lapsen näkemykseen itsestä oppijana, sekä lapsen oppiainekohtaiseen motivaatioon erityisesti matematiikassa. Vanhempien antamalla palautteella on suuri merkitys lapsen kokemukseen omasta pystyvyydestään ja pystyvyys onkin yksi keskeisistä oppimismotivaation edellytyksistä. Erityisesti epäonnistumisia ja vaikeuksia kohdatessa vanhempien antama palaute on merkityksellistä minäkuvan ja motivaation kannalta (Aunola, 2018). Myös Ruohotie ja Peltonen (1992) korostaa ulkoisen palautteen merkitystä, palaute voi ohjata oppilasta arvioimaan ja kehittämään omia työskentelytaitojaan. Keskeistä ulkoisen motivaation näkökulmasta on myös kodin sisällä olevat asenteet, millaisessa arvossa koulua kotona pidetään. Aunolan mukaan koulunkäyntiin myönteisesti suhtautuvien vanhempien lapset ovat motivoituneimpia koulunkäyntiin (Aunola, 2018). Kun taas vanhempien oma epäonnistuminen omien kouluvuosien aikana todennäköisesti aiheuttaa kielteisiä asenteita koulunkäyntiä ja oppimista kohtaan, nämä asenteet välittyvät heidän lapsilleen (Polonyi, 2021).

5 Sosioekonomisen aseman yhteys koulumotivaatioon

Haluamme paneutua yhteiskunnallisesta näkökulmasta eriarvoisuuteen ja sen tuomiin suoriin ja epäsuoriin vaikutuksiin koulumotivaatiossa. Kansainvälisten, sekä suomessa tehtyjen tutkimusten mukaan on selvää, että paremmasta sosioekonomisesta asemasta tulevat lapset saavuttavat korkeampia tuloksia testeissä, sekä pärjäävät yleisesti paremmin koulutehtävissä (Kiilakoski ym., 2022; Marks ym., 2000). Näkemykset koulutuksen tasa-arvosta vaihtelevat tuoreidenkin tutkimusten välillä, Kailaheimo-Lönnqvistin ja kollegoiden (2020) mukaan vanhempien koulutukseen tai taloudelliseen asemaan liittyvät erot ovat kansainvälisessä vertailussa pieniä ja suomalainen peruskoulujärjestelmä pystyy kaventamaan oppilaiden lähtötasoeroja kansainvälisessä vertailussa hyvin. Kiilakosken ja kollegoiden (2022) mukaan on kuitenkin tasa-arvon kannalta huolestuttavaa, että viimeisen kymmenen vuoden aikana Suomessa perhetaustan yhteys lukutaitoon on kasvanut.

Sosioekonomisen aseman vaikutus opiskelijoiden oppimistuloksiin on ollut laajasti tutkittu aihe 1960-luvulta lähtien. Vaikka aiheesta on tehty lukuisia tutkimuksia, sosioekonomisen aseman vaikutus opiskelijoiden akateemisiin tuloksiin läpikotaisin ymmärrettävien polkujen kautta on edelleen puutteellisesti ymmärretty. Tutkimusten mukaan kuitenkin on selkeästi löydettävissä eroja korkeasta ja matalasta sosioekonomisesta asemasta tulevien oppilaiden välillä. Esimerkiksi PISA-tutkimukset ovat paljastaneet, että sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevat opiskelijat ovat merkittävästi alttiimpia heikompiin matematiikan tuloksiin verrattuna varakkaampiin ikätovereihinsa (Michael ja Kyriakides, 2023). Kotitaustan lisäksi oppilaan menestykseen koulussa Kiilakosken ja kollegoiden (2022) näkemyksen mukaan vaikuttaa myös synnyinkuukausi ja mahdollisen lastensuojeluasiakkuuden kesto, sekä Kailaheimo-Lönnqvist ja kollegat (2020) lisäävät muuttujaksi myös oppilaan kulttuuriset lähtökohdat, kuten maahanmuuton. Toisaalta Sewellin ja Shahin (1967) lukio-opiskelijoille tehdyssä jatko-opinto suunnitelmien, sosioekonomisena aseman ja älykkyyden yhteyteen liittyvässä kyselytutkimuksessa he tulivat tulokseen että, sosioekonominen asema on yhteydessä selvästi nuorten ajatuksissa jatko-opintojen suunnittelussa, niiden käymisessä ja tulevaisuudessa niistä valmistumisessa. Heidän mukaansa älykkyys oli kuitenkin selkeämpänä vaikuttimena, mutta matalammasta sosioekonomisesta asemasta tulevat nuoret selvästi harvemmin ajattelivat jatkavansa opintojaan lukion jälkeen.

5.1 Menestyksestä motivaatioon

Olkinuoran ja Lehtisen (1984) mukaan voidaan pitää erittäin todennäköisenä, että oppilaan kokema psykologinen mielekkyys ja omaksutut oppimisstrategiat akateemisia tehtäviä kohtaan vaihtelevat eri sosiaaliluokista tulevien lasten välillä ja vaikuttavat motivaatiotekijöinä oppilaan menestykseen koulussa. Tässä yhteydessä psykologisella mielekkyydellä tarkoitetaan sitä, kuinka merkityksellisenä oppilas pitää koulunkäyntiä tulevaisuutensa näkökulmasta. Näihin merkityksellisyyden kokemuksiin vaikuttavat elämän aikana omaksutut arvot ja arvostukset. Peltosen ja Ruohotien (1992) mukaan koulumotivaatio on mutkikas ilmiö ja tavoitehakuiseen toimintaan vaikuttaa moni tekijä. Näitä oppilaiden suoritus- ja motivaatioeroja tarkastellessa on kiinnitettävä huomiota yhtä lailla kotitaustaan, kuin käytettyyn opetussuunnitelmaan, opetuksen laatuun, sekä kaverisuhteisiin. Yksittäisen henkilön motivaatiota voidaan selittää synnynnäisillä ominaisuuksilla, sekä oppimis- ja kasvuympäristön mahdollisuuksilla ja rajoitteilla (Peltonen ja Ruohotie, 1992; Feldt ja Metsäpelto, 2009).

Peltonen ja Ruohotie (1992) ovat listanneet useita koulumotivaatioon vaikuttavia tekijöitä ja tässä tutkimuksessa tarkastelemme erityisesti niitä tekijöitä, jotka ovat yhteydessä oppilaan kotitaustaan ja erityisesti sosioekonomiseen taustaan. Lanaksen ja Kiilakosken (2022) mukaan kotitausta heijastuu monin tavoin kouluun; lapsen kasvuympäristö ja vanhempien tausta on yhteydessä oppilaan koulumenestykseen, viihtyvyyteen koulussa, asenteisiin koulua kohtaan, sekä lopulta koulutuksen eri askelmiin. Näitä sosiaalisia ja kulttuurisia eroja voi tarkastella erilaisten selitysmallien avulla, joista Peltonen ja Ruohotie (1992) listaa niin kutsutun puutemallin, brunerilaisen mallin, sekä vaihtoehdoisen Ogbun mallin.

5.2 Henkilökohtaiset ominaisuudet

Oppilaan henkilökohtaisilla ominaisuuksilla on yhteys koulumotivaatioon. Osa lapsen henkilökohtaisista ominaisuuksista, kuten persoonallisuus rakentuu Feldtin ja Metsäpellon (2009) mukaan perimän ja ympäristön vuorovaikutuksesta. Henkilökohtaisista ominaisuuksista tarkastelemme osaksi geeniperimän määräämää lahjakkuutta ja kykyjä, sekä itsetuntoa.

Persoonallisuuden ominaisuuksista nostamme tarkasteltavaksi temperamentin. Alatuva ja kollegoiden (2007) mukaan temperamentin vaikutus opetukseen on niinkin laaja, että ainoa temperamentista riippumaton asia on opetuksen sisältö ja sitä koskevat kysymykset. Oppijan

temperamentti muodostuu negatiivisesta emotionaalisuudesta, estyneisyydestä, impulsiivisuudesta, aktiivisuudesta, sinnikkyyydestä, mielialasta ja häiritävyydestä; ei ihme, että osa temperamentti-piirteistä tulkitaan kiinnostukseksi, motivaatioksi ja osa taas motivaation puutteeksi tai jopa lahjattomuudeksi. Temperamenttiero ovat synnynnäisiä ja voivat asettaa oppilaat eriarvoiseen asemaan muun muassa opettajan silmissä. Oppijan temperamentti on tutkimuksemme näkökulmasta tärkeä käsite, koska se erottaa motivaation koulumenestyksestä; lapsen temperamentista ei voi päätellä hänen kykyjään tai osaamistaan, eikä se ole yhteydessä siihen, kuinka huonosti tai hyvin oppilas opiskelee. Temperamentti kuvaa oppijan tapaa opiskella; istuuko hän paikallaan tehtävän ääressä vai käveleskeleekö hän ympäri luokkaa? Kauanko oppilas jaksaa kiinnostua saman aiheen kertaamiseen? Hoitaako hän yhden asian loppuun vai tekeekö hän useita asioita samaan aikaan? Oppilaiden temperamenttiero ovat suuria, mutta ne eivät mittaa kognitiivisia kykyjä tai älykkyyttä (Alatupa ym., 2007).

Peltosen ja Ruohotien (1992) mukaan puutemallin perusteella korkeammin koulutettuihin perheisiin syntyy geneettisesti lahjakkaampia lapsia ja vastaavasti matalammin koulutettuihin perheisiin lapset, jotka perivät oppimisedellytysten kannalta epäedullisia kompetensseja. Tällä voidaan selittää heikkoa koulutettavuutta, joka syntyy geenien ja kasvuympäristön virikkeiden puutteiden vuorovaikutuksesta. Erolan (2010) mukaan kognitiiviset taidot kehittyvät jo ennen kouluikää ja niissä esiintyvät erot ovat vahvasti yhteydessä sosioekonomisiin eroihin. Tästä syystä lasten oppimisedellytyksiä tulisi tasoittaa jo ennen kouluikää varhaislapsuudessa. Toisaalta Olkinuoran ja Lehtisen (1984) esittelemä Ogbun malli korostaa, että myös myöhemmissä kehitysvaiheissa hankituilla kompetensseilla on merkityksensä motivaation, sen kehittymisen ja ylläpidon näkökulmasta.

Aunolan (2018) mukaan yksi tärkeimmistä tekijöistä koulumotivaation kannalta on usko omaan pystyvyyteen, sekä Twengen ja Campbellin (2002) mukaan lapsen sosioekonomisella taustalla on pieni, mutta tilastollisesti löydettävissä oleva suhde juuri itsetuntoon. Erolan (2010) mukaan oppilaat, jotka saavat heikkoja arvosanoja, kokevat usein negatiivista palautetta koulumenestyksestään, mikä vaikuttaa heidän itsetuntoonsa ja uskomuksiinsa omista kyvyistään. Koulun arviointi ja luokittelu voivat erityisesti haitata alempien sosiaaliryhmien lapsia: kun perheen koulutustausta ei tue korkeita odotuksia, vanhempien ja lasten omat odotukset alenevat nopeasti vastaamaan koulun määrittelemää heikkoa suoritustasoa. Aunolan (2018) mukaan sitoutuakseen opiskeluun lapsen on tärkeää kokea, että hän pystyy selviytymään oppimisen haasteista ja nähdä mahdollisuutensa onnistumiseen. Vanhemmat voivat tukea lasta positiivisilla odotuksilla ja ennakoivilla toimilla, jotka vahvistavat lapsen uskoa omiin

kykyihinsä. Kun vanhemmat uskovat lapsensa oppimiseen ja kykyyn selviytyä vaikeuksista, he auttavat lasta myös luottamaan itseensä. Erolan (2010) mukaan alempien sosiaaliluokkien perheistä tulevilla lapsilla on enemmän kielteisiä käsityksiä itsestään, kyvystään oppia, sekä omista mahdollisuuksistaan, sillä heillä ei ole hallussaan sellaisia tietoja, taitoja, valmiuksia ja suhtautumistapoja, joita tarvittaisiin kouluympäristön odotusten täyttämiseksi ja sitä kautta koulussa menestymiseen. Kun taas korkeammin koulutetuissa perheissä kotikulttuuri kasvattaa lapset keräilemään näitä menestyksen avaimia.

5.3 Fyysinen ympäristö

Oppilaan koulumotivaatiota tarkastellessa sosioekonomisen aseman näkökulmasta on syytä kiinnittää huomiota fyysiseen ympäristöön. Fyysisellä ympäristöllä tarkoitamme asuinpaikkakuntaa, kodin, koulun ja varhaiskasvatuksen ympäristöoloja, sekä tarkastelemme kodin ja yhteiskunnan vuorovaikutusta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2022) mukaan lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen voi vähentää oppilaiden lähtötasoeroja ja parantaa oppimisedellytyksiä etenkin heikommista taustoista tulevien oppilaiden kohdalla. Vaikka varhaiskasvatuksen aloittaminen varhain olisi hyödyllistä erityisesti heikommista taustoista tulevien lapsien kohdalla, Mattilan (2020) mukaan korkeammin koulutetut vanhemmat laittavat lapsensa varhaiskasvatukseen matalammin koulutettuja vanhempia aikaisemmin. Syynä tähän voi olla taloudelliset seikat, korkeammin koulutettu vanhempi haluaa palata takaisin hyväpalkkaiseen palkkatyöhönsä, kun taas Lainialan (2014) barometrin mukaan pidemmälle hoitovapaalle jääminen olisi matalammin koulutetulle vanhemmalle mieleisempi vaihtoehto. Opetus- ja kulttuuriministeriö (2022) on tunnistanut alueita, joiden varhaiskasvatuksen toimipisteissä vanhempien koulutustaso on heikko, he ovat työttömiä tai vieraskielisen väestön osuus on korkea. Nämä alueet sijaitsevat pääsääntöisesti isojen kaupunkien lähiöissä ja näillä alueilla asuvien lasten oppimisedellytyksissä eroja peruskouluun siirtyessä muilla alueilla asuviin lapsiin verrattuna.

Erolan (2010) mukaan suomalaiset koulut ovat eriytyneet sosiaalisen taustan mukaan, kun koulupiirijako lakkautettiin vuonna 1998. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että korkeasti koulutetut vanhemmat laittavat lapsensa kouluihin, jotka he ovat arvioineet hyväksi. Tällaisissa kouluissa vanhemmat myös osallistuvat koulun toiminnan kehittämiseen aktiivisesti. Koulutuspolitiikan kriitikot ovat ennustaneet sosiaalisen eriytymisen aiheuttavan ääripääkouluja, joissa ovat toisistaan täysin erilaiset opettamis- ja oppimiskulttuurit. Opetus- ja

kulttuuriministeriö käynnisti vuonna 2019 tätä ehkäistäkseen, sekä hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti varhaiskasvatuksen, sekä perusopetuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelman nimeltään Oikeus oppia. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän (2022) tekemän selvityksen mukaan yhteiskunnassamme on lisääntynyt sosiaalinen ja alueellinen eriytyminen, joka haastaa perusopetus-, sekä varhaiskasvatusjärjestelmää paikallisella ja kansallisella tasolla. Erityisen huolestuttavaa on osaamiserojen kasvu oppilaiden, sekä koulujen välillä. Varhaiskasvatuksessa eriytyminen näkyy lähtötasoeroina lasten siirtyessä perusopetukseen. Segregaation aiheuttamat vaikeudet näkyvät erityisesti isojen kaupunkien huono-osaisissa lähiöissä ja siihen vaikuttaa oppilaiden sosioekonomisten taustojen lisäksi myös etniset lähtökohdat. Oikeus oppia-hanke sai avustuksia, joita käytetään kohdentamalla tukea erityisesti niille kouluille, jotka sijaitsevat sosioekonomisesti huonommilla alueilla. Avustuksilla tavoitellaan parempia oppimistuloksia, oppilaiden hyvinvointia, sekä pienennetään lapsi- ja oppilasryhmäkokoja. Mikäli avustuksilla päästään tavoitteisiin, sillä voisi olisi koulumotivaatiota ylläpitäviä vaikutuksia, sillä Lerkkasen ja Pakarisen (2018) mukaan hyvä ja kaikille turvallinen koulun ilmapiiri on peruskoululaisten listauksen mukaan tärkein koulumotivaatiota ylläpitävä tekijä.

5.4 Sosiaalinen vuorovaikutus

Vaikka suomalainen koulutusjärjestelmä tarjoaa tasavertaiset mahdollisuudet kaikille, niin Erolan (2010) mukaan parhaiten näistä mahdollisuuksista hyötyvät keskiluokkaisten korkeasti koulutettujen vanhempien lapset. Lapsella on kouluun tullessaan selkeää etumatkaa ikätovereihinsa verrattuna, mikäli hänellä on hallussaan oikeanlaiset valmiudet, tottumukset, sekä ajattelu- ja käytöstavat. Koulussa lapsi saa omaksuttavakseen oppisisältöjen lisäksi uusia toimintatapoja ja kulttuurin. Nämä oppimiskyvyn kannalta hyödylliset taidot, sekä Lerkkasen ja Pakarisen (2018) mukaan koulumotivaatio kehittyy juuri sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, joten on erityisen hyödyllistä tarkastella sosiaalisen vuorovaikutuksen ja sosioekonomisen aseman yhteyttä. Peltosen ja Ruohotien (1992) esittelemän brunerilaisen, erilaisuuden tuottaman haitan mallin mukaan matalammin koulutetuissa perheissä koetaan voimattomuutta ja muun muassa käytetään kieltä, joka voi aiheuttaa häiriötä esimerkiksi oppilaan koulumenestyksessä, kun taas keskiluokkainen kasvatustapa ja hallussa oleva käsitteistö tarjoaa optimaalisen jatkumon koulutettavuudelle. Tarkastelemme perheen sisällä vallitsevia koulutusasenteita, kodin ja koulun yhteistyötä, sekä kodin konkreettista osallisuutta koulunkäyntiin.

Lanaksen ja Kiilakosken (2022) mukaan perheen vähäinen koulutuspääoma on yhteydessä kykyyn tukea lasten koulunkäyntiä materiaalisesti ja henkisesti, joka voi Akramin ja Ghanin (2018) mukaan olla selitettävissä sillä, että matalan tulotason vanhemmat saattavat keskittyä pääasiassa lasten perustarpeiden täyttämiseen. Lanaksen ja Kiilaksoken (2022) mukaan tämä on yhteydessä koulukielteisyyteen ja heikkoon sitoutumiseen koulua kohtaan. Akramin ja Ghanin (2008) artikkelissa todetaan myös, että taloudellisesti heikommassa asemassa olevilla opiskelijoilla saattaa olla matalammat tavoitteet koulutuksen ja uran saavutuksille. Lisäksi heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevilla vanhemmilla saattaa olla heikot lukutaidot, mikä johtaa vähäisempiin lukukokemuksiin heidän lapsilleen. Lapsille lukeminen on varhaista vuorovaikutusta, joka vaikuttaa muun muassa koulumenestykseen monin tavoin (Kailaheimo-Lönnqvist, ym., 2020). Kyky tukea lapsia henkisesti näkyy myös vanhempien konkreettisena osallistumisena lastensa koulunkäyntiin, esimerkiksi Aunolan (2018) mukaan kotitehtävissä auttaminen on tyypillinen tilanne, jossa vanhempi osallistuu lapsensa koulunkäyntiin ja oppimiseen. Monissa tilanteissa, myös kotitehtäviä tehdessä ulkopäin tulevat vaatimukset ja kontrolli heikentävät oppilaan sisäistä motivaatiota. Mikäli vanhempi osallistuu kontrolloivasti lapsensa kotitehtävien teko tilanteisiin, tämä voi lisätä kielteistä suhtautumista koulunkäyntiin ja oppimiseen. Ihanteellisessa tilanteessa vanhempi tukisi lapsen itsenäistä ajattelua ja itseohjautuvuutta. Tällaista apua voisi olla esimerkiksi kehoitus aikataulutukseen, uusien opiskelu- ja työtapojen löytäminen ja ongelmanratkaisustrategioihin tutustuminen. Voisi olettaa, että keskiluokkaiset vanhemmat siirtävät näitä taitoja ja strategioita luontevammin jälkipolvilleen. Olkinuoran ja Lehtisen (1984) mukaan keskiluokkaisten vanhempien ammateissa korostuu henkinen ja älyllinen kuormitus, sekä työ ihmisten parissa. Kun taas matalammin koulutetut vanhemmat työskentelevät usein enemmän esineellisen ympäristön kanssa, eikä heidän työnsä vaadi yhtä paljon itseohjautuvuutta. Toisaalta tämä ei ole pelkästään sosiaaliluokkakysymys, vaan kuvastaa enemmän vanhemman ammatista omaksuttua itseohjautuvuutta, jonka avulla hän siirtää taitojaan eteenpäin jälkipolville.

Aunolan (2018) mukaan tutkimusten perusteella tiedetään, että vanhemmilta lapsille siirtyvät kodin arvot vaikuttavat lasten koulumotivaatioon. Esimerkiksi vanhempien myönteinen suhtautuminen kouluun voi lisätä lasten motivaatiota koulunkäyntiin verrattuna niihin lapsiin, joiden kodissa ei korosteta vastaavaa arvostusta koulutusta kohtaan. Myös vanhempien suhtautuminen koulussa lapsen kohtaamiin onnistumisiin ja haasteisiin heijastuu vahvasti vanhempien omista kouluaikaisista kokemuksista. Vanhemman mielestä suvussa kielten oppiminen on voinut aina olla haastavaa tai lapsen matemaattinen osaaminen täytyisi olla

huipputasoa vanhemman oman insinööritaustan takia. Toisaalta vanhemman positiivinen suhtautuminen esimerkiksi matematiikkaa kohtaan voi myös luoda edellytykset motivoitua aiheeseen. Tällaisilla odotuksilla on seurauksensa, ne siirtyvät helposti osaksi lapsen minäkuvaa ja muokkaavat lapsen suhtautumista ja toimintaa eri oppiaineissa (Aunola, 2018).

Koska koulumotivaation ajatellaan kehittyvän juuri sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, Lerkkasen ja Pakarisen (2018) mukaan opettajan merkitys motivaation tukijana korostuu. Koulussa opettajalla on tärkeä tehtävä muun muassa sisällöllisen opettamisen lisäksi, hän kannustaa oppilaita oppimaan. Peltosen ja Ruohotien (1992) opetuksessa on tärkeää saada oppilaat kokemaan opetus ja sen sisällöt mielekkäinä tai loogisesti merkittävinä. Opettajan käyttämällä opetuskäytänteillä on yhteys oppijan motivaatioon, tehtyjen tutkimuksien mukaan erityisesti lapsilähtöisillä ohjaus- ja opetuskäytänteillä on positiivinen vaikutus oppijan kiinnostuksen heräämiselle (Lerkkanen ja Pakarinen, 2018). Myös opettajan antamalla palautteella on merkittävä rooli, sillä se ohjaa oppilaan toimintaa oikeaan suuntaan (Peltonen ja Ruohotie, 1992; Lerkkanen ja Pakarinen, 2018). Lapset voivat suhtautua kuitenkin vaihtelevasti opettajaan, sekä opettajan tarjoamaan tukeen, kannustukseen ja kannustimiin. Olkinuoran ja Lehtosen (1984) mukaan erityisesti alemmista sosiaaliluokista tuleva oppilas voi kokea vuorovaikutuksen opettajan kanssa sosiaalisena ongelmatilanteena, jossa hänen täytyy täyttää opettajan odotukset, puolustaa itseään ja pärjätä sosiaalisessa vertailussa. Oman minuuden puolustaminen voi taas haitata oppilaan itsetuntoa ja sitä kautta vaikuttaa oppilaan suoriutumiseen koulutehtävissä. Kuitenkin Peltosen ja Ruohotien (1992) mukaan koulun ulkopuolisesta kannustamisesta hyötyy eniten koulussa heikommin menestyvät oppilaat. Kun oppilas ei koe sisäisiä palkkioita tehtävissä onnistumisesta, hän tarvitsee motivoituakseen ulkoista palkkiota erityisesti vanhemmilta. Lukuisissa tutkimuksissa on tullut esiin juuri vanhempien kasvatuskäytäntöjen ja asenteiden merkitys lapsen motivaation kehityksen näkökulmasta.

6 Pohdinta ja johtopäätökset

Sosioekonomisen aseman ja koulumotivaation yhteyttä käsittelevää tutkimusta on tehty niukasti, mutta sitä on kuitenkin olemassa. Näkökulma sosioekonomisen aseman ja koulun välillä tuntuu yleisesti keskittyvän koulumenestykseen ja jatko-opintoihin. Toisaalta näiden ja koulumotivaation välillä voi nähdä yhteyden, mutta motivaation tarkastelu tutkimuksissa jää usein pienempään rooliin. Olemme tähän kirjallisuuskatsaukseen poimineet kirjallisuutta, joissa koulumotivaatiota, sosioekonomista asemaa, koulumenestystä ja jatko-opintoja käsitellään yhdessä, erikseen ja ristiin. Kirjallisuuskatsauksessamme jo pääkäsitteidemme kautta sekoittuu kasvatopsykologiaa (motivaatiokäsite), kasvatussociologiaa ja sosiologiaa (sosioekonominen asema). Tämän myötä kirjallisuuskatsauksemme yhdistelee useampaa tutkimuksen alaa, mutta yhdistelmästä huolimatta aihe on mielenkiintoinen.

6.1 Yleiset johtopäätökset

Oppilaiden koulumotivaatiota pohtiessa huomaa miten mutkikas ja monisyinen ilmiö on. Yksi motivaatioon vaikuttava tekijä on oppilaan sosiaaliluokka ja hänen perheensä sosioekonominen asema (Peltonen & Ruohotie, 1992). Vaikkakin teemoja koulumotivaatio, sosioekonominen asema ja koulumenestys on tutkittu, silti sosioekonomisen aseman vaikutus oppilaiden koulumotivaatioon ja menestykseen on puutteellisesti ymmärretty. Kansainvälisten sekä kotimaisten tutkimusten perusteella on selvää, että paremmasta sosioekonomisesta asemasta tulevat lapset saavuttavat korkeampia tuloksia testeissä, sekä he pärjäävät yleisesti paremmin koulutehtävissä (Kiilakoski ym., 2022; Marks ym., 2000). Koulumenestyksen taustalla voisi ajatella yhden syistä olevan motivaatio koulutehtäviä kohtaan.

Pohtiessa koulumotivaatiota yksi motivaatioon vaikuttavista tekijöistä on selvästi oppilaan sosiaaliluokka ja hänen perheensä sosioekonominen asema. Muun muassa oppilaan kokema psykologinen mielekkyys ja oppimisstrategiat tehtäviä kohtaan vaihtelevat erilaisista sosiaaliluokista tulevien lasten kohdalla ja nämä vaikuttavat motivaatiotekijöinä oppilaan menestykseen koulussa (Olkinuora & Lehtinen, 1984). Keski-luokkaisessa paremmassa sosioekonomisessa asemassa olevalla perheellä on tutkimusten mukaan parempi mahdollisuus

siirtää lapsilleen sopivampaa kieltä ja käsitteistöä. Muun muassa näiden kahden ja lisäksi muiden koulun ja oppimisen kannalta hyödyllisien asioiden kuten tottumusten, ajattelu- ja käytöstapojen sekä parempien valmiuksien ansiosta, lapsella voi nähdä olevan etumatkaa muihin ikätovereihinsa katsottuna (Erola, 2010; Peltonen ja Ruohotie, 1992).

Lisäksi kirjallisuuskatsauksessa tarkempaan käsittelyyn sosioekonomisen aseman yhteydestä oppilaan koulumotivaatioon otimme henkilökohtaiset ominaisuudet, fyysisen ympäristön, sosiaalisen vuorovaikutuksen. Kun tarkastellaan tehtyjä tutkimuksia ja kirjallisuutta, on huomattu kasvatuskäytäntöjen sekä asenteiden korostuvan koulumotivaation kehityksen näkökulmasta. Kirjallisuudella on todistettu, että nämä asenteet ja valitut kasvatuskäytännöt vaihtelevat eri sosioekonomista asemista tulevien vanhempien välillä. Tutkimukset osoittavat muun muassa, että korkeammassa sosioekonomisessa asemassa olevissa perheissä lapsiin kohdistetaan enemmän akateemista itseluottamusta vahvistavia kasvatustenettelyjä. Lisäksi koulujen tehtävät ovat tutumpia korkeammassa sosioekonomisessa asemassa oleville vanhemmille, sillä koulutehtävät muistuttavat enemmän keskiluokkien ammattiteissa kohdattavia älyllisiä ongelmia. Tästä syystä ja yleisestikin korkeasti koulutetut vanhemmat ovat myös kyvykkäämpiä auttamaan lapsiaan koulutehtävien kanssa (Lehtinen ja Olkinuora, 1984; Marks ym., 2000). Näiden kasvatuskäytäntöjen ja kyvyn tukea lapsen koulupolkua voisi muun muassa nähdä olevan yhtenä linkkinä lapsen koulumotivaation kehittymiseen.

Syventyessämme kirjallisuuteen koulumotivaatiosta ja sosioekonomisen aseman linkittymisestä siihen nostimme esille henkilökohtaiset ominaisuudet. Heikkoa koulutettavuutta, kuten koulumotivaation puutetta voi selittää koulutuksen kannalta epäedullisilla geeneillä ja kasvuympäristön virikkeiden puuttumisella (Peltonen ja Ruohotie, 1992; Erola, 2010). Erolan (2010) mukaan näiden kahden vuorovaikutuksen myötä syntyy kognitiivisia eroja, joita Opetus- ja Kulttuuriministeriön (2022) mukaan voidaan tasoittaa aloittamalla lasten varhaiskasvatuksen aikaisessa vaiheessa. On kuitenkin huolestuttavaa, että Mattilan (2020) mukaan korkeammin koulutetut vanhemmat yleensä laittavat lapset aikaisemmassa vaiheessa varhaiskasvatukseen, kuin matalasti koulutetut vanhemmat. Vaikkakin juuri matalasti koulutettujen vanhempien lapset hyötyisät aikaisemmasta aloituksesta enemmän. Toisaalta myös lasten koulutettavuus erojen lisäksi, huomasimme eroja olevan koulujenkin välillä. Koulujen välisiä tasoeroja pyritään tasaamaan muun muassa erilaisilla avustuksilla. Erilaisten hankkeiden, kuten Oikeus oppia -hankkeen ja sen saamien avustuksien avulla, tavoitteena on tehdä kouluista houkuttelevia, jotta sinne tulisi lapsia muun

muassa kaikista eri sosioekonomisista ja etnisistä lähtökohdista. Näiden avulla pyritään välttämään tilannetta, jossa yhteiskuntaamme syntyisi ääripääkouluja, joiden välillä on suuria eroja esimerkiksi opetuksessa ja oppimisessa.

Henkilökohtaisista ominaisuuksista totesimme kasvatustieteiden näkökulmasta myös temperamentilla olevan vaikutusta koulumotivaatioon. Temperamenttitutkimuksessa on ollut kiistaa temperamentin ja motivaation välisestä yhteydestä. Temperamentti viittaa synnynnäisiin taipumuksiin ja valmiuksiin, ja joidenkin tutkijoiden mukaan yksilön motivaatiota voidaan selittää nimenomaan temperamentin kautta. Esimerkiksi sinnikkyys on yksi keskeisistä temperamenttipiirteistä, joka voi vaikuttaa yksilön motivaatioon. Toisaalta motivaation synnynnäisyyttä vastustavat tutkijat perustelevat kantaansa siten, että lapsen tavoitetaso muodostuu ja syntyy kasvatuksen myötä. He korostavat ympäristön vaikutusta motivaation kehittymiseen (Keltikangas-Järvinen, 2006). Mikäli temperamentin ja koulumotivaation yhteyttä tutkisi enemmän, olisi hyödyllistä myös laajentaa näkökulmaa laajemmin kasvatustieteiden suuntaan.

Yhteiskunnassamme on yhteinen käsitys laadukkaasta sekä kaikille tasa-arvoisesta koulutuksesta. Tutkimuksessa ja kirjallisuudessa yleisesti on todettu, että koulutusjärjestelmä ei ole kaikille tasa-arvoinen, mutta toisaalta voiko tai tarvitseeko sen täysin olla.

Yhteiskunnassamme tarvitaan myös laajalti muita taitoja, sekä oppimisen haasteista huolimatta muussa elämässä voi menestyä. Työtä kuitenkin tehdään tasa-arvon tukemisen puolesta ja on huomattu sosioekonomisen aseman vaikuttavan koulumenestykseen, sekä yksilöiden jatkokouluttautumiseen. Pohdimme, että esimerkiksi resurssien kohdentamisella varhaiskasvatuksen aikaistamiseen sekä yhtenäiseen aloitusaikaan, jotta kaikki lapset saisivat yhtäläiset oppimisedellytykset, joilla voisi olla vaikutuksia koulumotivaation kohentamiseen.

6.2 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisiä kysymyksiä miettiessä, joko tehdään Eskolan ja Suorannan mukaan tiedon hankinnan ja tiedon käytön välillä (Eskola ja Suoranta, 1998). Tutkielmamme ollessa kirjallisuuskatsaus tiedon hankinnan eettisyys on käytännössä sitä, että käytetty kirjallisuus on kandidaatintutkielmaan sopivaa. Lähteiden luotettavuuden takaa se, että valitsemme aineistoon vertaisarvioituja artikkeleita. Tiedon käytön eettisyys taas sitä, millä tavalla sitä luemme ja mitä

valitsemme käytettäväksi. Koska olemme tutkijoina erilaisista lähtökohdista yliopistoon ponnistaneita, luemme oletettavasti materiaalia eri tavoin ja poimimme sieltä mahdollisesti eri asioita. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla on vapautta muun muassa suunnitella ja toteuttaa tutkimustaan joustavastikin. Tutkijalta vaaditaan esimerkiksi tutkimuksellista mielikuvitusta uusia menetelmiä ja kirjoitustapoja kokeillessaan. Tutkimus pitää sisällään erilaisia ennakko-oletuksia, intuitiivisia käytäntöjä, joita ohjaa arkijärkinen päättelyketju. Itseasiassa suuri osa tutkimuksesta koostuu maalaisjärjestä ja aiemmista kokemuksista, vaikka puhutaankin tieteellisen tutkimuksen tekemisestä (Eskola & Suoranta, 1998). Yhdessä tutkiessa meillä on kaksinkertainen määrä muun muassa mielikuvitusta ja maalaisjärkeä. Voimme myös aineistoa kerätessä yhdessä pohtia niiden käyttökelpoisuutta. Tutkielmamme aineistossa on uudempaa ja vanhempaa tutkimusta. Pyrimme käymään läpi aineiston ja pohtimaan sen käyttökelpoisuutta ja ajankohtaisuutta. Emme rajanneet aineistonhaussa tarkemmin julkaisuvuotia, sillä halusimme saada tutkielmaan myös näkökulmaa miten tutkimus on kehittynyt.

6.3 Jatkotutkimusideat

Tutkielmassamme tuli ilmi, että sosioekonomisella asemalla on todella yhteyttä oppilaan koulumotivaatioon. Aihetta on tutkittu suoranaisesti vähän, mutta esimerkiksi useissa koulumenestystä käsittelevissä tutkimuksissa sivutaan myös koulumotivaatiota. Itseasiassa koulumotivaatio on yksi merkittävä tekijä juuri sosioekonomisen aseman ja koulumenestyksen välillä. Erityisesti koulumotivaatiota olisi siis syytä tutkia lisää.

Sosioekonomisen asemalla ja koulumotivaation yhteyttä voisi konkreettisesti tutkia haastattelemalla nuoria aikuisia heidän kokemuksistaan siitä, kuinka lapsuudenkoti on vaikuttanut koulumotivaatioon ja sitä kautta koulutuspolun eri askelmiin. Nuoret aikuiset tutkimuksen kohteena olisivat hyvin tavoitettavissa oleva ryhmä, sekä haastattelu tutkimuksen toteutusmuotona antaisi mahdollisuuden haastateltaville tuoda ilmi näkökulmia, jota esimerkiksi rajattu tutkimuslomake voisi jättää huomioimatta.

Sosioekonomisen aseman ja koulumotivaation välillä on runsaasti erilaisia tekijöitä, joita olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin. Sosiaalisista tekijöistä etenkin vanhempien antamat lukukokemukset lapsilleen voisi olla aihe, jota olisi antoisaa tutkia lisää. Suuntaisimme siis katset varhaislapsuuteen, perheen sosioekonomiseen asemaan ja lukemiseen. Vanhempien lukeminen lapsilleen tutkitusti vaikuttaa koulumenestykseen ja näin ollen myös

koulumotivaatioon. Tutkimuksessa voisi selvittää minkä verran lapsille luetaan, missä iässä he ovat oppineet lukemaan, sekä millaisin keinoin kotona motivoidaan lukemaan vai motivoitako ollenkaan. Tätä aihetta voisi tutkia vanhemmille suunnatulla kyselylomakkeella tai haastattelulla, sekä täydentää lapsen haastattelemisella.

Lähteet

- Antikainen, A., Rinne, R., & Koski, L. (2021). *Kasvatussosiologia* (6. päivitetty p.). PS-kustannus.
- Akram, M., & Ghani, M. (2013). The relationship of socioeconomic status with language learning motivation. *International Journal of English and Education*, 2(2), 406-413.
- Alatupa, S., Karppinen, K., Keltikangas-Järvinen, L. & Savioja, H. (2007) *Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma: Löytyykö huono-osaisuuden osa koulusta vai oppilaasta?* Edita Prima Oy
- Antonoplis, S. (2023). Studying Socioeconomic Status: Conceptual Problems and an Alternative Path Forward. *Perspectives on Psychological Science*, 18(2), 275-292. <https://doi.org/10.1177/17456916221093615>
- Aunola K. (2018). Kodin ja vanhempien merkitys oppimismotivaatiolle. Teoksessa K. Salmela-Aro (toim.). *Motivaatio ja oppiminen* (s. 150–160) [Adobe Digital Editions –versio]. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-451-874-1>
- Bradley, R. H., & Corwyn, R. F. (2002). Socioeconomic status and child development. *Annual review of psychology*, 53(1), 371-399.
- Chen, Q., Kong, Y., Gao, W., & Mo, L. (2018, July 5). Effects of socioeconomic status, parent-child relationship, and learning motivation on reading ability. *Frontiers*. <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2018.01297/full>
- Eskola J. & Suoranta J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. [Adobe Digital Editions –versio]. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-768-035-6>
- Erola, J. (2010). *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Gaudeamus. Haettu osoitteesta: https://www.utu.fi/sites/default/files/public%3A/media/file/luokaton_suomi.pdf

- Erola, J., & Räsänen, P. (2014). *Johdatus sosiologian perusteisiin*. Gaudeamus. [Adobe Digital Editions –versio]. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789524958240>
- Metsäpelto, R., Feldt, T., Vierikko, E., Keltikangas-Järvinen, L., Rantanen, J., Mäkikangas, A., . . . Pulkkinen, L. (2009). *Meitä on moneksi: Persoonallisuuden psykologiset perusteet*. PS-kustannus.
- Galobardes, B., Lynch, J., & Smith, G. D. (2007). Measuring socioeconomic position in health research. *British medical bulletin*, 81-82, 21–37. <https://doi.org/10.1093/bmb/ldm001>
- Hallamaa, J. (2017). *Yhdessä toimimisen etiikka*. Gaudeamus. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523455054>
- Hakovirta, M., & Kallio, J. (2020). *Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus*. Vastapaino. [Adobe Digital Editions –versio]. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789517688666>
- Järvenoja H., Kurki K. & Järvelä S. (2018). Motivoidutaan yhdessä. Teoksessa K. Salmela-Aro (toim.). *Motivaatio ja oppiminen* (s. 101–113) [Adobe Digital Editions –versio]. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-451-874-1>
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S. M., Pietilä, A. M., Jääskeläinen, P., & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. *Hoitotiede*, 25(4), 291-301.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2006. *Temperamentti ja koulumenestys*. WSOY.
- Kulmala Meri, Spišák Sanna & Venäläinen Satu (toim.) 2023. *Kanssatutkimus. Ihanteet ja käytännöt*. Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-042-7>

- Kailaheimo-Lönnqvist, S, Kilpi-Jakonen, E, Niemelä, M & Prix, I. (2020). Eriarvoisuus koulu-
tuksessa. Teoksessa Mattila, M. (toim.). *Eriarvoisuuden tila Suomessa*. Haettu osoitteesta:
https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/Eriarvoisuus2020_web2.pdf
- Lainiala, L. (2014). Perhepolitiikkaa kriisin aikana. Perhebarometri 2014. Haettu osoitteesta:
<https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/11/70f7d53c-perhebarometri-2014.pdf>
- Lanas M. & Kiilakoski T. (2022). *Häiriö? Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa*. Haettu
osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523970724>
- Lammi J. & Salmi, M. (2014). Lapsiperheiden hyvinvointi. THL. Suomalaisten hyvinvointi
(s.144 – 159). Haettu osoitteesta:
<https://www.julkari.fi/handle/10024/125340><https://www.julkari.fi/handle/10024/125340>
- Lerkkanen, M.-K. & Pakarinen E. (2018). Opettajan merkitys oppimismotivaatiolle. Teoksessa:
Salmela-Aro, K. (2018). *Motivaatio ja oppiminen*. Haettu osoitteesta:
<https://www.ellibslibrary.com/fi/book/978-952-451-874-1>
- Lynch, J. W., & Kaplan, G. A. (2000). Socioeconomic position. Haettu osoitteesta:
<https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/51520/Lynch?sequence=1>
- Marks, G. N., McMillan, J., Jones, F. L., & Ainley, J. (2000). The measurement of
socioeconomic status for the reporting of nationally comparable outcomes of schooling.
Draft Report by the National Education Performance Monitoring Taskforce, Australian
Council for Educational Research and Sociology Program, Research School of Social
Sciences, Australian National University, [www.mceecdya.edu.
au/verve/_resources/socioeconomicstatus_file.pdf](http://www.mceecdya.edu.au/verve/_resources/socioeconomicstatus_file.pdf).
- Michael, D., & Kyriakides, L. (2023, August 4). Mediating effects of motivation and socioeco-
nomic status on reading achievement: A secondary analysis of pisa 2018 - large-scale as-
sessments in education. SpringerLink. [https://link.springer.com/article/10.1186/s40536-
023-00181-9#citeas](https://link.springer.com/article/10.1186/s40536-023-00181-9#citeas)

- Mattila, M. (2020). Eriarvoisuuden tila Suomessa 2020. Kalevi Sorsa-säätiö. Haettu osoitteesta: https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/Eriarvoisuus2020_web2.pdf
- OECD. (2017). Educational Opportunity for All: Overcoming Inequality throughout the Life Course, Educational Research and Innovation. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264287457-en>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2022). Kohti tasa-arvoista ja laadukasta lähipalvelua ja lähikoulua. Oikeus oppia -ohjelman Koulutuksellisen tasa-arvon ja positiivisen erityiskohtelun edistämistoimia varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa valmistelevalle työryhmän loppuraportti 2022. Haettu osoitteesta: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164346/OKM_2022_30.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Olkinuora, E. & Lehtinen, E. (1994). Koulutuksellinen tasa-arvo, kognitiiviset valmiudet ja motivaatio. Teoksessa Sarmavuori, K. (toim.). (1994). *Opetustiede ja opetuksen tutkimus*. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos.
- Peltonen, M., & Ruohotie, P. (1992). *Oppimismotivaatio: Teoriaa, tutkimuksia ja esimerkkejä oppimishalukkuudesta*. Otava.
- Polonyi, T. (2021). Learners' motivation at schools in low SES regions in Hungary. *International journal of inclusive education*, ahead-of-print(ahead-of-print), 1-16. <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1866687>
- Pöyliö, H. & Erola, J. 2015. Suomen lisääntynyt sosiaalinen liikkuvuus harvinaista muualla Euroopassa. *Talous ja Yhteiskunta* 4/2015, 30–35.
- Ruohotie, P. (1998). *Motivaatio, tahto ja oppiminen*. Edita.
- Rhoades, Ellen & A., Ellen. (2011). Literature Reviews. *The Volta Review*. 111. 354-369. 10.17955/tvr.111.1.677.

Salmela-Aro K. (toim.). (2018). *Motivaatio ja oppiminen* [Adobe Digital Editions –versio].
Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-451-874-1>

Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus?: Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin.* Haettu osoitteesta: https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sewell, W. H., & Shah, V. P. (1967). Socioeconomic status, intelligence, and the attainment of higher education. *Sociology of education*, 1-23.

Tilastokeskus. (1983). Kansantalouden tilinpito: vuosikirja 1983. Saatavilla osoitteessa <https://www.doria.fi/handle/10024/98858>

Twenge, J., & Campbell, W. K. (2002). Self-Esteem and Socioeconomic Status: A Meta-Analytic Review. *Personality and Social Psychology Review*, 6, 59-71.
https://doi.org/10.1207/S15327957PSPR0601_3

Vanttaja, M. (2000). Koulumenestyjien kotitausta, sosioekonominen asema ja tulotaso.